

Når en vækkelsesbevægelse forstener

Tale ved årsmødet i Haslev den 29. juni 1944

I Ap.G. 21:20 fortælles om, hvordan Paulus er kommen på besøg i Jerusalem efter sin tredje missionsrejse. Og ikke for første gang er ledelsen af menigheden i Jerusalem betænkelig ved ham og hele hans gerning. Han rejser rundt og besmitter sig ved at have så meget med hedningerne at gøre. Men da han fortæller, hvordan hedninger omvender sig i skarevis, kan de dog ikke stå for det. Det hedder: Da de hørte dette, pristede de Gud, og de sagde til ham: ”Broder! Du ser, hvor mange tusinder der er af jøderne, som har antaget troen, og de er alle nidkære for loven.” Og så foreslår de ham at lade sig rense og helt igennem gå ind under Moselovs forskrifter, for at der ikke skal blive uro blandt vennerne. Det er så det, der fører til, at Paulus bliver taget til fange.

Men det er kun det med de mange tusinde jøder, der i de dage var tilsluttet den kristne menighed, jeg vil drage frem – i tilslutning til noget, jeg hørte forleden ved et DMS-møde i Eskildstrups have. Hvad er der blevet af den menighed? Mange tusind troende jøder var der engang. Nu er der millioner jøder i verden, men igen steder hører vi om en kristen menighed iblandt dem.

Ja, det er et meget sørgeligt kapitel. Den jødekristne menighed døde ud. I løbet af få hundrede år forsvinder den. Den blev opslugt af den ortodokse jødedom. Høgsbro sagde, han troede, grunden var at den ikke havde forståelse for mission. Allerede i Ny Testamente skinner det igennem, at de lagde mere vægt på, at budene kunne blive holdt, end på at hedninger kunne blive frelst. Den ånd har formodentlig fået overhånd, og derved er de blevet fremmede ikke alene i deres folk – det var de blevet ved, at de troede på den korsfæstede – men de bliver også fremmede for selve den store Kristi kirke, som udbredte sig med ufattelig hurtighed over hele den kendte verden. Den jødekristne menighed forstenede, den blev en forstening, og nu véd vi snart ikke andet om den, end at kirkefædrene fra tiden om år 300 omtaler den som en kættersk kirke under navn af ebjoniter.

En vækkelse kan standse. En vækkelsesbevægelse kan dø. Kirkens historie er fuld af sådanne forsteninger. Her i Danmark har vi en, som i det væsentlige er et minde, det er den herrnhutiske vækkelse i det århundrede, der begynder med 17. Endnu et godt stykke ind i det 19. århundrede eksisterede små samfund af herrnhuter, men

de var blevet golde. Da kerteminderøret begynder, svinder de væk, og hvor er de i dag ? I Christiansfeld. Der har de betydning endnu på grund af deres store hedningemission, men deres Indre Mission er død ud.

En af dem, der blev grebet af Kristen Madsens forkyndelse og blev hans nærmeste arvtager, Peter Larsen Skræppenborg, har givet en interessant beskrivelse af et godt herrnhutisk hjem. Han kom nemlig som 15 års dreng til at tjene på gården Skræppenborg i Brylle sogn i sådan et hjem. Siden blev han gift med datteren i gården, derfra stammer altså hans tilnavn. Der var liv, for ved at lære de mennesker at kende blev Peter Larsen selv omvendt. Hans sige: Deres grundsætninger, så vidt jeg kendte og forstod dem, var, at deres udvortes gudsyndelse – uden hvad den offentlige

i kirken angik – skulle holdes i løndom. Deres grund, tror jeg nok, var, at så længe Guds forekommende nåde eller den Helligånd ikke indvortes havde rørt og opvakt et menneskes samvittighed, at synden var vågnet, bleven kendt og følt, så var det en misbrug af Guds ord at forhandle det eller tale stort derom i deres nærværelse. De støttede sig til Jesu ord: ”Kast ikke perler for svin og giv ikke hundene det hellige.” Derfor, når de om søndagen læste og sang til opbyggelse, holdt de op, hvis der kom fremmede, og talte om andre ting, indtil de var gået. Dog kunne der gives enkelte iblandt, som besad meer frimodighed og kunne sige: Ja, denne gode ven kunne vel også nok have lyst til at høre en prædiken. De frygtede meget for at give anledning til spot. Men hvis de fik at vide, at en var vakt, var de glade og ville gerne hjælpe vedkommende helt ind i troen. - Hvad ellers deres afsondring fra andre folk i selskabelige kredse angår, da lagde de ingen vægt derpå, men kom både til andres og indbød igen ved bryllupper, barselsgilder, begravelser og slige lejligheder. At deltage i dans og kortspil anså de for en syndig gerning og afhold sig desårsag derfra. Hvad det angik om vinteren for de unge at gå til lystighed eller at lege jul, som det kaldes, da var meningerne noget delte i henseende med deres børn. - Der var nogle, der ville tvinge deres børn til at blive derfra, der var andre, der mente, det kunne ikke nytte. - Disse herrnhuter havde i sidste halvdel af det 18. århundrede småsamfund rundt om i Jylland, særlig Vestjylland, og på Fyn. Hvorfor er de døde ud ? Jeg mener af samme grund som de jødiske menigheder. Der kom den dag, da det vigtigste for dem var at bevare sig selv afsondrede fra verden.

Da Indre Mission var syv år gammel i 1868, kom der et mærkeligt rygte i omløb blandt vennerne, nemlig at Vilh. Beck ved et møde i Støvringgård skov skulle have sagt, at han med glæde ville begrave Indre Mission. Vilh. Beck måtte frem med en forklaring. Han havde sagt, at Indre Mission kan dø på to måder. Den kan blive så stor, at den får anseelse, den bliver en politisk størrelse, og verdens mennesker begynder at svinge med hatten for den. Dersom missionen da ikke passer på at ryste de døde påhæng af sig, vil den begå selvmord. - Det var den ene døds måde.

Men der kan ske noget andet. Den tid kan komme, da vor Herre siger: "Nu har jeg brugt den Indre Mission til det, som jeg ville have den brugt til, nu skal den dø og hvile i fred, nu vil jeg virke med andre kræfter og en anden virkemåde."

Det er et forunderligt klarsyn, Beck har haft. Han har vidst, at vel er en vækkelsesbevægelse Guds værk, men så sandt det sker ved mennesker, har det sin tid. Kun Guds kirke skal aldrig forgå. Men alle andre bevægelser, sammenslutninger, arbejder kan forstene.

Jeg syntes, jeg kan få øje på fire årsager.

1. Den første er, at en åndelig bevægelse uværgeligt avler en modstrøm. Det næste slægtled opponerer. Børn er aldrig som deres fædre. Engberg har ret i, hvad han sagde engang: Den søn, som er en tro aftryk af sin fader, er en ringere mand end sin fader. Vi véd, at denne opposition kan vende sig til noget godt. Sønnerne kan blive fædrenes arvtagere med et nyt og frisk initiativ. Det har vi da lykkeligvis oplevet meget af i Indre Mission. Men vi har også oplevet det andet. Hele tidehvervsbevægelsen var jo startet af de troendes børn. Og der er mange gået ud i ørkenen, og jeg er bange for, at mange vil dø der. Der mangler nogle årgange troende præster, som er blevet vækkelsens bitre fjender. De syntes ikke, de kunne blive omvendt, som forældrene ønskede og bad til, og så slog de helt kontra og kalder Indre Mission for menneskeværk og ikke andet. Det er rigtigt, som nogle af det slægtled har sagt: Guds børn har det sikkert udmærket, det er værre for Guds børnebørn.
2. Men lad os sige, at det ikke går så galt. Børnene kommer ikke direkte i opposition til deres forældre. De ser op til dem og véd godt, at de har haft et godt barndomshjem. Men så spiller noget andet ind. Mange troende bliver efterhånden velstående. De øder ikke deres penge, de er til at stole på, det går fremad med dem økonomisk. Der er noget, som vel er uforklarligt, men dog er en virkelighed, det hedder Guds velsignelse. Men det kommer til at betyde, at de troende s børn vokser op under meget bedre kår, økonomisk, socialt, end deres forældre gjorde. De går i gymnasium, de kommer på seminarium, de studere i København. Og de kommer til at se ned på deres fader og moder, eller hvis det er for stærkt et udtryk, de får det syn på det, at deres forældres kristendom var god nok for de ældre, lidt naive tider, men nu i vor moderne tid er den for gammeldags. De er kommet til at omgås mennesker, som står i dannelse over deres forældre, og de bliver imponeret af vor tids hedenskab. De agter stadig deres forældre, de holder af dem, men de lader sig ikke vejlede af dem. De gør sig fri af den levende kristentro, som har givet dem så at sige alt, hvad de ejer.
3. Den tredje årsag til, at en vækkelse og vækkelsesarbejdet kan forstene, ligger i, at den får et navn at rende med, og så er folk færdig med den på forhånd, de vil

ikke mere høre ordet. Når vækkelsen er ung og frisk, strømmer folk til, det er noget nyt, der lyttes. Men så kommer det øjeblik, da vandene deler sig. De, som ikke vil lyde ordet, vender sig bort og giver vækkelsen et navn at rende med, og dermed har de gjort sig færdige med den. Pietisme, Metodisme, Haugianere, Grundtvigianere, læsere – og hos os Indre Mission. Man kommer som præst til et sogn, de har aldrig hørt en prædike, men en del mennesker kommer af princip ikke, for de har hørt, at man er missions. Der ligger et hus, havd der foregår er aldeles ligegyldigt, for det er et missionshus, og der kommer man ikke. De kommer med et telt, men det er missionens, altså går man der ikke. Det vil sige at ved selve navnet stopper folk op, bevægelsen bliver sin egen bremseklods.

4. Endelig skal jeg nævne en fjerde årsag til, at en vækkelsesbevægelse kan stivne. Det ligger i religionens væsen at den gør konservativ. I det gamle Rom havde man en ceremoni, hvor der skulle skæres, men der måtte kun bruges en bronzekniv. Ja, man havde en ceremoni, hvor der skulle bruges en stenkniv. Altså midt i Jernalderen minder om de to aldre, som har ligget tusind år tilbage: Bronzealderen og Stenalderen. Når vi har gudstjeneste, går vi præster i den dragt, som var Luthers daglige. Og når der er altergang, er vi i den dragt, som Peter og Paulus rejste i. Den kappe, som Paulus efterlod i Troas, og som han beder Timotheus tage med, når han besøger Karpus (2. Tim. 4:13), var sikkert sådan en uden ærmer, som vi har over messesærken. Kort sagt overalt ser vi en stærk konservatisme gøre sig gældende i det religiøse. Jeg siger ikke, at jeg ville ønske det anderledes. Det kunne heller ikke nytte. Det er nu engang sådan. Men følgen er, at alt nyt er mistænkeligt. At døbe missionsugen om til adventsuge er at sænke fanen, synes de gamle. At spille fodbold med de unge er helt forkasteligt. Det, som kunne holde os fast, hvorfor kan det ikke være godt nok til de unge i dag ? Film er djævelskab, det eksisterede ikke i vor ungdom. Og under denne konservatisme sygner arbejdet. Men man vil hellere lade det sygne, end man vil bryde principperne. Så er man en dag der, hvor de jødekristne menigheder var, der, hvor herrnhuterne endte, der, hvor de stærke jyder endte: det vigtigste er, at vi, som er frelst, bliver bevaret i det gamle spor, den vantro verden må gå fortabt, når de ikke vil komme herhen til os. Jeg er bange for, at også Indre Mission vil komme ud i det. Det er måske uundgåeligt. Vi har i bestyrelsen talt, nu i flere år, om at tage filmen i missionens tjeneste, vi har talt om at få gode film ud i biograferne, hvor så mægtig en part af Danmarks ungdom får deres åndelige eller uåndelige påvirkning uge efter uge, men det ser ud, som om det vil medføre en spaltning af Indre Mission. Det tør jeg, og jeg tror, jeg tør sige hele bestyrelsen, ikke tage på os. Så lader vi hellere sagen falde. Det betyder, at andre tager den op. Og en dag er Indre Mission kørt agterud. Oxfordbevægelsen var et første varselsskud.

Jeg vil ikke have det mod som Vilh. Beck, der sagde, han ville med glæde begrave Indre Mission, når han så, Gud havde taget noget bedre i brug. Indre Mission er også blevet så stor, så jeg véd ikke, hvor den kirkegård er, den kunne ligge på. Nej, så vil den eksistere videre som en forstening, som et nyt eksempel på, hvordan det går en vækkelsesbevægelse, når det, at holde sig selv i det gamle spor er blevet den vigtigere end at nå folket med ordet.

Fra bogen:

”GUDS GODHED OG STRENGTHED”

25 prædikener ved Indre Missions Årsmøder 1934-58

af Christian Bartholdy

Lohses Forlag, 1959

Afskrevet af:

Mogens – (uden tilladelse !!!)